AGAIN ON THE LINGUISTIC EXPRESSION OF THE ASPIRATION TOWARDS THE ABSOLUTE IN THE POETRY OF TRAIAN BORZ

Florina-Maria BĂCILĂ
West University of Timişoara

Abstract : Our paper's aim is to take into consideration the fact that the lyrical universe of Traian Dorz – a contemporary Romanian poet, unfortunately a less studied writer, author of thousands of poems with mystical approach and of many volumes with memoirs and religious meditation – implies the usage, with stylistic value, of some terms or collocations that refer to living in and for eternity (in accordance with the Christian vision upon this dimension), to the aspiration towards the absolute and immortality. Thus, we will have in view the special connotations of the noun ***nemargine****; this is one of the atypical derivatives with the prefix* ***ne-*** *that contributes, in the author's works, to the configuration of the lyrical frame and to the construction of the poetical arts. The above-mentioned word highlights mostly figurative meanings (the result being surprising lexical combinations), illustrated through the means of other equivalent elements or elements belonging to the same semantic field. Beyond the simple usage of certain meanings, more or less known, the semantics of this noun emphasizes the author's artistic belief, his vision upon life and Divinity.*

Keywords: derivation, prefix, Semantics, Stylistics, mystical-religious poetry

În cadrul clasei de afixe ale românei, prefixele de negare formează o categorie aparte, a cărei caracteristică o constituie marcarea opoziţiei negativ / pozitiv. Pe plan morfologic, acestea fac parte din sistemul derivării, iar pe plan semantic – din acela al antonimiei.

De origine slavă, foarte răspândit în toate epocile de dezvoltare a limbii noastre şi în toate stilurile, *ne-* este cel mai frecvent şi mai productiv prefix de negare în română, cu o complexitate semantică demnă de semnalat (motiv pentru care s-a şi bucurat de o atenţie specială din partea cercetătorilor), întâlnindu-se, de obicei, la formarea cuplurilor antonimice alcătuite dintr-un termen pozitiv şi unul negativ derivat – mijlocul cel mai des utilizat pentru realizarea antonimiei în limba română, pornind de la aceeaşi rădăcină. *Ne-* fie exprimă negaţia propriu-zisă, opoziţia (totală sau parţială), contrariul (***ne****adevărat*, ***ne****lămurit*, ***ne****mulţumit* etc.), fie conferă o valoare privativă derivatelor, mai ales în cazul substantivelor abstracte, redând lipsa, absenţa, insuficienţa noţiunii exprimate de bază (***ne****astâmpăr*, ***ne****curăţie*, ***ne****cuviinţă*, ***ne****plăcere*, ***ne****somn*, ***ne****ştiinţă* etc.)[1]. Funcţia fundamentală a lui *ne-* este deci aceea de a nega conţinutul semantic al bazelor cărora li se ataşează, formând cuvinte cu valoare negativă în raport cu noţiunile pozitive corespunzătoare.

În multe contexte, o calitate a formaţiilor cu prefixul *ne-* n-o reprezintă însă – din punct de vedere stilistic – numai negarea cuvântului de bază, ci ele sunt marcate expresiv şi datorită faptului că, în componenţa lor, conţin pozitivul din care au fost alcătuite, îl neagă, exprimându-l[2].

Derivatele cu *ne-* aparţin unui număr mare de clase lexico-gramaticale: astfel, potrivit normelor limbii române, aproape orice substantiv sau adjectiv poate da naştere unui cuvânt

[1] Vezi FCLR II, p. 164.
[2] Vezi Ion Coteanu, *Creaţia lexicală în poezia noastră nouă*, în „Limbă şi literatură", II (1956), p. 95-96; Paula Diaconescu, *Concepte moderne în analiza limbii. Implicaţiile lor în analiza stilistică a textului literar*, în „Limbă şi literatură", 1974, vol. IV, p. 644-645.

BDD-A21839 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:52:58 UTC)

nou cu ajutorul prefixului în discuţie; pe lângă aceasta, *ne-* „creează formaţii nestabile care, în corelaţie cu corespondentul pozitiv, alcătuiesc construcţii expresive”[3]. Aşadar, sub aspect logic, posibilitatea de a crea cuvinte noi prin prefixare cu *ne-* apare teoretic nelimitată[4], întrucât „*conţinutul oricărui termen poate admite logic negarea lui prin simplă absenţă* [subl. aut.].”[5].

Marea productivitate a lui *ne-* în română şi complexitatea semantico-stilistică a acestuia permit, îndeosebi în poezia actuală, realizarea unor creaţii personale ad hoc, extrem de sugestive. Ne referim la ataşarea prefixului *ne-* unor substantive concrete sau unor verbe care, în limbajul curent, nu au corespondent antonimic. Din punct de vedere strict lingvistic, fenomenul nu reprezintă o abatere de la regulile generale ale formării cuvintelor, unui anumit lexem putându-i-se adăuga, pentru marcarea negaţiei, prefixul menţionat. De altfel, în lirica modernă, derivatele negative nu au, de cele mai multe ori, un echivalent lexical: aceste antonime, rod al creaţiei poeţilor, sunt întrebuinţate în structuri inedite, se abat de la uz, situându-se dincolo de rigorile normei, pe care autorii le încalcă deliberat pentru a obţine un maximum de efecte expresive, ilustrând disponibilităţile uluitoare ale derivatelor respective.

*

Am arătat, într-un alt studiu[6], că, printre formaţiile cu prefixul *ne-* utilizate în opera poetică a lui Traian Dorz, dar neînregistrate în lucrările lexicografice, se numără şi substantivul *nehotar*, în relaţie de sinonimie cu altele de acest tip, cum sunt *nemargine* şi *nemărginire*. Astfel, *margine* nu acceptă, în mod curent, o eventuală derivare cu prefixul negativ *ne-*, care se ataşează, frecvent, unui adjectiv (calificativ sau provenit din participiu), unui verb ori unui termen abstract din punct de vedere semantic, pentru a releva o valoare negativă, un antonim al acestuia. În poezia dorziană, am identificat însă patru ocurenţe ale derivatului *nemargine* < *ne-* + *margine* – termen de origine latină (< lat. *margo, -inis*), glosat în dicţionare astfel: „(urmat, de obicei, de determinări în genitiv sau introduse prin prepoziţia *de* şi în opoziţie cu *mijloc*, *centru*) parte extremă a unui teren, a unei suprafeţe, a unei regiuni, a unei localităţi etc.”; „punct iniţial sau final al unei suprafeţe, al unui lucru etc.; capăt, extremitate, sfârşit”; „(fig.) limită, punct extrem până la care se poate concepe, admite sau până la care e posibil ceva”; „(înv. şi pop., spec.) teritoriu de graniţă; frontieră, hotar”[7]. Derivatul amintit este înregistrat numai în câteva dintre dicţionarele consultate de noi, cu menţiunea „(rar) nemărginire”[8] – o glosare prin intermediul unui cuvânt din aceeaşi familie

[3] DLRM, s.v.; vezi aceeaşi idee în MDE, s.v.

[4] În acest sens, în lucrarea *Negaţia în limba română*, Bucureşti, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, 2003, p. 163, Constantin Dominte arată că, „în limba vorbită, orice cuvânt, în principiu, poate fi derivat cu prefixul *ne-*, luând naştere ceea ce am putea numi «derivate libere»”; cf. şi Constantin Noica, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1996, p. 172: „De altfel, în cazul lui *ne-*, nu cuvintele gata făcute sunt vrednice de reţinut, ci *capacitatea* [subl. aut.] prefixului de a face cuvinte, ba chiar de a face tot ce-i place, ca tăgadă, în vorbirea noastră vie.”; *ne-* „neagă tot ce vrei, cu o uşurinţă pe care n-o găseşti lesne în alte limbi, ba dă îmbinări expresive, poate fără echivalent [...]. Căci într-adevăr cu *ne-* te joci de-a negatul în toată împărăţia vorbirii.” (idem, *ibidem*, p. 173).

[5] Paula Diaconescu, *op. cit.*, p. 644; cf. şi Simona Constantinovici, *Palimpseste argheziene. Curs de lexicologie aplicată*, Timişoara, Editura Politehnica, 2005, p. 191-206 *passim*.

[6] Vezi studiul nostru *Notes about the Linguistic Expression of the Aspiration towards the Absolute in Traian Dorz's Poetry*, în Iulian Boldea (editor), *Globalization and Intercultural Dialogue. Multidisciplinary Perspectives*. Section: *Literature*, Târgu-Mureş, Editura Arhipelag XXI, 2014, p. 1152-1162.

[7] Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, Şăineanu, DU, CADE, MDE, NDU, CDER 5102, s.v.

[8] Vezi DLR, MDA, DEX, NDU, s.v.

BDD-A21839 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:52:58 UTC)

lexicală, dar mult mai cunoscut şi mai des întrebuinţat (ca, de altfel, şi adjectivul *nemărginit*)[9]. Toate lucrările lexicografice indică drept sinonime (figurate) ale substantivului *nemargine* lexemele *capăt*, *hotar*, *limită*, *sfârşit*; aşadar, semantismul lui implică lipsa oricăror limite, mai bine zis, negarea lor[10].

Acesta este şi cazul unui fragment dintr-o poezie dedicată simbiozei unice dintre Adevărul absolut, generator de eliberare spirituală (ca atribut suprem al Divinităţii)[11], şi „Eterna Iubire"[12] – o altă dimensiune de necontestat a acesteia, situată pe aceleaşi coordonate ale infinitului; o atare legătură indestructibilă conturează, din perspectiva veşniciei, însăşi esenţa Dumnezeirii[13]: „Adevărul, Legea Firii / Veşnicului Savaot, / ca **Nemarginea** Iubirii, / biruie şi-ntrece tot." (CA 149, *Adevărul, Legea Firii*[14]).

Alteori, pentru valenţele semantice legate de absenţa limitelor în iubire, ca trăsătură definitorie a lui Dumnezeu (cf. *I Ioan* 4: 8, 16) şi, în consecinţă, a celor credincioşi, autorul întrebuinţează, pe lângă formaţiile cu prefixul *ne-* din această sferă, fie locuţiunea (adjectivală / adverbială) *fără (de) margini* „care este sau pare a fi nelimitat"; „(în chip) nesfârşit, nemărginit, nestăvilit, infinit, imens"; „foarte mare, foarte întins"; „foarte puternic, foarte mult, intens"[15]; „(metaforic) atotputernic şi veşnic"[16]: „... Toate gândurile mele, doar iubire, / împletite-n rugăciune liniştit, / se înalţă printre lacrimi, mulţumire / peste ceruri, pân' Acolo, dăruire / Inimii ce **fără margini** m-a iubit!" (CÎnd 106, *Când gândesc...*); „– O, cum aş vrea să-mi cresc un suflet / mai nalt ca tot ce-i omenesc, / cu el adânc şi **fără margini**, / cât pentru toţi, să Te iubesc!" (CCm 98, *O, cât de vrednic*); „Mi-a sfinţit odaţă faţa / dulcea-I sărutare, / dorul după El de-atuncea / creşte tot mai mare – / **fără margini**, fără moarte, creşte tot mai mare." (CCm 150, *Unde-i Domnul meu?*), fie construcţii (cu aceeaşi semnificaţie) conţinând unul dintre verbele *a avea* şi *a fi* la forma negativă, urmate de substantivul *margine* (pl. *margini*) şi / sau de un sinonim al său (în structuri deseori redundante): „veniţi – Iubirea **n-are margini**" (PD 6, *Păşune dulce e Cuvântul*); „C-a Ta iubire **n-are margini**, / nici început şi

[9] Cf. Ecaterina Mihăilă, *Formaţiile negative cu prefixul **ne-** din cadrul grupului nominal în poezia română actuală*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XXXV (1984), nr. 4, p. 337, unde se precizează că „substantivele cu prefixul *ne-* au, în marea lor majoritate, un corelat adjectival sau verbal (adică, de la aceeaşi temă, există un adjectiv sau un verb). Cel mai adesea corelatul este format pe terenul limbii române.".

[10] Valenţele semantice ale derivatului *nemargine* sunt valorificate şi în lirica eminesciană – cf., în acest sens, următoarele fragmente din poemul *Feciorul de împărat fără de stea*: „orice om în lume / Pe-a cerului **nemargini** el are-o blândă stea" (M. Eminescu, *Poezii. I*. Ediţie critică de D. Murăraşu, Bucureşti, Editura Minerva, 1982, p. 156); „A pus în tine Domnul **nemargini** de gândire." (idem, *ibidem*, p. 159); „aste mari **nemargini** unde gândiri ca stele / Lin înfloresc" (idem, *ibidem*, p. 159).

[11] Ideea este reflectată în mai multe pasaje biblice, îndeosebi în *Cartea Psalmilor* (vezi, de pildă, *Psalmii* 30: 25; 50: 7; 118: 86); cf. şi *Ioan* 1: 14, 17; 8: 32; 18: 37 sau *Ioan* 14: 6: „Iisus i-a zis: Eu sunt Calea, **Adevărul** şi Viaţa."; *Ioan* 17: 17: „cuvântul Tău este **Adevărul**." (trimiterile la textele biblice conţin titlul cărţii respective, urmat de numărul capitolului şi al versetului / al versetelor la care se face referire).

[12] Această sintagmă reprezintă titlul unui volum al lui Traian Dorz conţinând meditaţii religioase şi publicat la Sibiu, în Editura „Oastea Domnului", 2007.

[13] De altfel, conform preceptelor scripturistice, dragostea însăşi se bucură de adevăr (cf. *I Corinteni* 13: 6); pentru ideea dualităţii *Adevăr* / *Iubire*, cf., de pildă, CDr 82-83, *O, Doamne, fericit e-acela*; CCnţ 111-112, *Din Adevăr şi din Iubire*; CCnţ 164, *O, Adevăr* (vezi *infra*, nota 14).

[14] Spre a nu îngreuna parcurgerea referinţelor bibliografice, am optat, în lucrarea de faţă, pentru notarea, în text, a trimiterilor (cu abrevieri) la volumele (aparţinând lui Traian Dorz) din care au fost selectate secvenţele lirice, urmate de numărul paginii (paginilor) la care se află fragmentul respectiv şi de titlul poeziei. Toate sublinierile din versurile citate ne aparţin.

[15] Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, CADE, MDE, NDU, s.v. *margine*.

[16] DLPE, s.v. *margine*.

BDD-A21839 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:52:58 UTC)

nici sfârşit, / că nimeni şi nimic, ca Tine, / nu-i vrednic a mai fi iubit." (CCm 60, *Iisuse, când purtat de patimi*); „Te voi slăvi de-a pururi mereu mai fericit, / că-n dragostea cerească **nu-s margini**, / nici sfârşit." (CNoi 83, *O, n-am să uit*); „Numai Ţie, Doamne,-Ţi sunt [sic!] / mai dator iubire / cât **nu sunt** pe-acest pământ / **margini** şi oprire."[17] (CBir 100, *Numai Ţie, Doamne*); cf. şi următoarele versuri care susţin cele menţionate mai sus, subliniind unicitatea dragostei omului pentru Creatorul său, în corelaţie directă cu existenţa Lui dintotdeauna şi într-o oarecare antiteză cu iubirea de semeni: „– Dar în iubirile acestea, / în toate-i un hotar ceresc, / **o margine** la care toate / se sting, se şterg şi se sfârşesc, // Numa-n iubirea Ta, Iisuse, / n-am nici hotar şi nici sfârşit, / pe Tine Te iubesc atâta / pe cât eşti Tu: Nemărginit." (CCm 97, *Iubesc pe-ai mei*). În definitiv, dragostea este singura care conferă sufletului dimensiuni eterne, umplându-l de bucuria de a fi şi de a dărui, de infinita frumuseţe a chemării spre trăirea continuă în lumina poruncilor lui Dumnezeu, El Însuşi echivalent, prin definiţie, cu Iubirea nemuritoare – condiţia sine qua non a miracolului vieţii: „O, eşti Frumos cum e Iubirea, / dumnezeiescul Har slăvit, / Iubirea care, ca şi Tine, / **e fără margini** şi sfârşit!" (CCm 143, *În faţa Ta plec ochii umezi*).

O componentă fundamentală a multor creaţii poetice ale lui Traian Dorz o reprezintă relevarea caracterului atotputernic al Divinităţii, în afara oricăror graniţe ale timpului sau ale spaţiului, în contrast cu natura umană, supusă vremelniciei, altfel spus, evidenţierea ideii de autoritate deplină (cf. *Faptele Apostolilor* 17: 28) a Celui ce, în faţa provocărilor cotidianului, îl ajută pe om să depăşească frontierele sinelui, învăţându-l să-şi asume cu demnitate şi cu speranţă ascensiunea spirituală, să aştepte împlinirea neîntârziată a promisiunilor Lui, ca o încununare a tuturor sacrificiilor necesare pe drumul credinţei (cf. *I Corinteni* 2: 9); în atari situaţii, se utilizează fie derivatul *nemargine*: „Nălţarea duhului ne-nvins, / renaşterea din jale, / hotarul încă necuprins, / răsplata Ţelului atins: / – **Nemarginile** Tale!" (CCm 118, *Suspinurile Tale*), fie grupuri verbale similare cu cele discutate anterior, mai ales în construcţii frastice care, din perspectivă semantico-pragmatică, indică opoziţia, prin intermediul coordonării adversative: „Că-n noi e totul mărginit, / dar Tu **n-ai margini**, nici sfârşit." (CCm 50, *Noi Te dorim*); „Tu nu ai pentru mine, / Iisuse,-un stăvilar, / eu nu ştiu pentru Tine / un Timp sau un hotar. / Ajung un «nu se poate», / la tot ce ştiu acu'... / O margine-mi au toate / – Iisus, Tu însă **nu**!..." (CÎnv 83, *Tu nu ai pentru mine*).

De altfel, numeroase alte secvenţe lirice potenţează, în aceleaşi maniere, atributele de prim rang ale Creatorului, printre care se înscrie absenţa limitelor ce vizează inclusiv darurile inestimabile oferite de graţia divină celor credincioşi şi reflectate, cum e firesc, dincolo de orice bariere, în modul lor specific de a fiinţa: „pacea **fără margini**" (CÎnd 13, *Slăvită-mpărăţie-a păcii*); „mila Domnului e **fără margini**" (CÎnd 74, *Mai este încă har...*); „harul **fără margini**" (CCm 25, *Iisuse Drag, ce Crucea*); „Ţi-aş striga de-adânc din suflet / nu ştiu cum iubirea / care-mi nalţă şi-mi lumină / viaţa şi simţirea – / fericindu-mi **fără margini** viaţa şi simţirea." (CCm 156, *Ce fierbinte e iubirea*); „haru-Ţi **fără margini**" (CÎnv 42, *Cu Tine-am să mă laud*); „harul **fără margini** al lui Hristos" (CVeşn 22, *O, dragoste respinsă*); „bucuria / cea **fără margini** şi fără sfârşit." (CNoi 175, *Sfârşească-se frumos*); „O, cerul **fără margini** / al ochiului curat, / ce dulce-a fost 'naintea / căderii în păcat" (CCnţ 18, *O, cerul **fără margini***); „crede **fără margini**" (CViit 109, *Nu mai este nimeni*); „Dacă Domnul **fără margini** e-n Puternicia Sa, / cere-I, dar şi El îţi cere o credinţă tot aşa." (CViit 110, *Nu mai este nimeni*); „bucuria noastră / **să n-aibă margini**, nici sfârşit." (CÎnd 69, *Ne-ai cercetat*); „răbdarea mea **să n-aibă margini**" (CA 156, *O, Duh Preasfânt*); „Cât de bogat eşti Tu,

[17] De remarcat, în aceste versuri, nuanţa intensităţii maxime, relevată prin intermediul unei propoziţii circumstanţiale cantitative (o relativă fără antecedent introdusă prin adverbul relativ *cât*) având verbul-predicat *a fi* la forma negativă, urmat de pluralul *margini* şi de un sinonim contextual al acestuia, cu funcţie sintactică de subiect multiplu.

BDD-A21839 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:52:58 UTC)

Părinte! / – noi cerem, iar Tu dai şi dai, / şi bunătatea-Ţi nu sfârşeşte, / şi **margini** îndurării **n-ai**" (CVeşn 107, *Cât de bogat eşti Tu...*).

Alteori, spre a reda nuanţa de superlativ absolut în relaţie cu mesajul desfiinţării limitelor în ceea ce priveşte revărsarea darurilor lui Dumnezeu, înfăptuirea miracolelor în viaţa urmaşilor Săi din toate vremurile şi din toate locurile, se întrebuinţează fie un alt verb din această sferă semantică, în asociere cu pluralul *margini*: „curajul meu **să-ntreacă margini**" (CÎnv 160, *O, ce divin!...*), fie un grup prepoziţional incluzând prepoziţia *peste*: „Tot astfel, Doamne,-i revărsarea / de har şi binecuvântări / ce-mi umple **până peste margini** / a' inimii adânci cămări." (CCm 100, *Iisus, Oceanul Fericirii*), fie o sintagmă formată din verbul *a fi* şi adjectivul *necuprins*, care, prin sensul lui, trimite la ilimitarea în spaţiu, în timp, în intensitate („nelimitat, nemărginit, nesfârşit, infinit, imens"; „neînţeles, nepătruns; (înv.) neajuns, necunoscut"[18]): „Oricât să gândesc la multul / şir de mari minuni ştiut, / **marginile**-s necuprinse, / număru-i necunoscut, / căci prin toate-i luminos / Taina Harului: Hristos." (CNem 148, *Oricât să ascult*).

Mai mult decât atât, pentru a-L numi pe Iisus Hristos – Sursa vieţii celei adevărate, Dătătorul de lumină, de bucurie, de cântec şi iubire, de curaj şi înţelepciune – şi pentru a sublinia, astfel, concomitent, cele două naturi ale Sale (omenească şi dumnezeiască), autorul apelează, în unele creaţii lirice, la anumite grupuri nominale (care pot fi considerate nume proprii compuse, cu rol de subiect, nume predicativ sau apoziţie) având drept centru un substantiv din câmpul semantic al nelimitării ori pronumele semiindependent *cel* (grafiat cu majusculă). Aceste structuri punctează câteva note definitorii ale lui Iisus – întruparea şi naşterea minunată din Fecioara Maria, misiunea Lui de esenţă divină şi sacrificiul de neegalat de pe Golgota, alături de nemărginirea, unicitatea şi eternitatea Sa: „Iisuse, **Mare fără margini** / de binecuvântări şi har" (CCm 33, *Iisuse, **Mare fără margini***); „Minune şi Taină e Sfânta-Ntrupare, / când **Cel-Fără-Margini** Se strânge-ntr-o zare" (MT 25, *Minune şi Taină*); „Tu, Iisuse, Tu eşti unicul Izvor / al vieţii lumii, Soare fără nor, / **Zare fără margini**, Cântec şi Fior, / dragostea nestinsă, nesfârşitul zbor" (MT 165, *Minunat Iisuse*) – toate privite, uneori, ca un conglomerat de aparente contraste, căci Hristos e atotprezent, deşi (în mod paradoxal) poate încăpea în sufletul omului[19], este veşnic, nu însă şi inaccesibil setei noastre de nemurire; ideea este accentuată, în poezia dorziană, şi printr-o propoziţie exclamativă ce redă gradul maxim al însuşirii exprimate de locuţiunea adjectivală cu funcţie de nume predicativ, al cărei accent o plasează în registrul afectiv: „Cât eşti de pretutindeni / şi totuşi cât de-ascuns, / cât **eşti** de **fără margini** / şi totuşi ne-ndeajuns" (CÎnv 179, *Iisuse, Dumnezeul*). Şi discipolii Săi conştientizează imperativul de a-şi depăşi, în unitatea credinţei, condiţia umană, inerent supusă unor tipare existenţiale, de a se elibera de graniţele comune ale eului pentru a-L putea sluji pe deplin: „Numai înfrăţiţi învingem / luptele de-aici, de jos, / numai **liberi de-orice margini** / suntem robii lui Hristos." (CUrm 153, *Pacea sufletului nostru*). Iar în faţa infinitei iubiri primordiale a Cerului (vezi *I Ioan* 4: 19), reflectată concret în harul cu care ea îi înconjoară pe pământeni, omul nu poate răspunde decât printr-o puternică dragoste jertfitoare, care să învingă moartea şi efemeritatea cotidianului: „– şi Tu meriţi **cât nu-s margini**, / şi Ţi-aş da şi nu ştiu cât, / bogăţia Milei Tale / mi-a făcut atât, atât!" (CNoi 85, *Cum voi răsplăti?*[20]).

*

În alte cazuri, derivatul *nemargine* nu se referă la o trăsătură a caracterului Divinităţii, ci are un înţeles concret, şi anume „spaţiu / întindere fără limite"; iată, în acest sens, o

[18] Vezi DLR, MDA, DEX, DLRLC, DLRM, MDE, NDU, s.v.
[19] Cf. *Luca* 17: 21; Iosif Trifa, *600 istorioare religioase*, ediţia a V-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului", 2007, p. 43-44.
[20] Cf. şi *supra*, nota 17.

BDD-A21839 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:52:58 UTC)

secvenţă ce conturează sugestiv imaginea răsplătirii inimaginabile pe care, în concepţia creştină, aşteaptă să o primească, la sfârşitul veacurilor, credincioşii ce şi-au dedicat plenar viaţa lui Dumnezeu, asumându-şi această misiune pe pământ, în pofida oricăror sacrificii: „Culesul roadelor răbdării / va-ncepe în curând, grăbiţi! / – întregi **nemarginile** zării / nu vor cuprinde cât primiţi." (CDr 156, *Culesul roadelor răbdării*). Însăşi trăirea copleşitoare din ceasul de taină al împărtăşirii, în rugăciune, cu Hristos anulează barierele temporale şi spaţiale; structura strofei devine aproape redundantă, de reţinut fiind construcţia cu *de* antepusă locuţiunii adjectivale, în care adverbul *atât* are semnificaţie de cantitativ nedefinit, utilizat pentru aprecierea graduală superlativă, dublată de o intonaţie specială cu caracter exclamativ[21]: „Afundă-ne, Iisuse, atunci în tot Cuprinsul / atât de **fără margini** şi-atât de fericit, / să ardă-n veci din sine de-a pururi nemaistinsul / fior al însoţirii în care ne-am unit!" (CVeşn 9, *O, glasul meu cel veşnic*).

În lirica lui Traian Dorz, am identificat, de asemenea, mai multe ocurenţe ale grupurilor nominale având drept centru substantivul *margine* (pl. *margini*) şi determinantul *lume* în acuzativ sau în genitiv, sintagme actualizând accepţiile „limită a pământului, privit ca întindere", „întregul univers", „foarte departe"[22]: „O, morţi rămaşi pe funduri de-ocean îndepărtat, / nainte de-a ajunge corabia la Ţintă, / voi, cei ce către **margini de lumi** v-aţi avântat / şi n-a putut ispita, nici iadul să vă mintă!..." (CA 109, *O, morţi rămaşi!...*); „Merg cu-Adevărul şi Iubirea / **la marginile lumii** chiar, / dar fără ele-oricine-ar zice, / nu pot şi nu pot... în zadar!" (CCnţ 112, *Din Adevăr şi din Iubire*); de altfel, şi Sfânta Cruce este considerată, sugestiv, elementul de bază care uneşte punctele cardinale: „Cheie care **cele patru margini ale lumii**-nchizi" (CA 130, *Taina Crucii*). Prin urmare, cei care au primit în viaţa lor revelaţia minunată izvorâtă din strălucirea inconfundabilă a harului divin sunt chemaţi să o transpună în starea de rugăciune şi în creaţia nemuritoare, răspândind, la rându-le, pretutindeni, în lungul şi latul pământului, ba chiar dincolo de limitele firescului spaţial, „lumina cunoştinţei de Dumnezeu", precum odinioară Sfinţii Apostoli: „Deschide-te-nspre Soare tu, suflete trezit, / cuprinde-i tot şuvoiul de taine şi lumini / şi fă-le-n tine lacrimi şi cântec strălucit, / **nemarginile** lumii cu ele să-nsenini." (EP 51, *Izvoarele Luminii*).

*

După cum se poate observa, formaţiile atipice cu prefixul *ne-* cunosc o frecvenţă notabilă în opera lui Traian Dorz, antrenând (în ocurenţele pe care le-am identificat) mai ales accepţii figurate, ilustrate şi prin intermediul unor sinonime ale acestora, cum sunt, de pildă, derivatele *nehotar* şi *nemărginire* (aparţinând aceleiaşi sfere semantice), locuţiunea (adjectivală / adverbială) *fără (de) margini* sau construcţiile alcătuite din *a avea* ori *a fi* la forma negativă şi bazele de la care s-au format derivatele menţionate[23]. Comparativ cu perifrazele, formaţiile prefixate (unele dintre ele obţinute, ca rezultat al tendinţei de economie în limbă, prin contragerea unor grupări echivalente cu semnificaţie negativă sau privativă) dispun, în general, de un plus de inedit şi de expresivitate, motiv pentru care sunt şi preferate

[21] Vezi * * *, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, p. 163.

[22] Vezi DLR, MDA, MDE, NDU, s.v. *margine*.

[23] Câteva dintre ocurenţele acestor structuri au fost amintite şi / sau discutate în studiul de faţă. Date fiind condiţiile în care a circulat ori s-a tipărit, de-a lungul timpului, creaţia lirică dorziană, nu am putut cita fragmente din „ediţiile" princeps, deci este posibil ca unele dintre aceste ocurenţe să fi fost inexacte sau neconforme cu originalul, iar altele să fi fost omise, din aceleaşi motive obiective. Opera poetică a lui Traian Dorz a apărut în mai multe volume, ce se constituie într-o ediţie de popularizare, la Sibiu, în Editura „Oastea Domnului", în perioada 2004-2010 (deşi părţi din ea – reluate ulterior – au fost publicate şi înainte de 2004, la aceeaşi editură), fără să existe, din păcate, o ediţie critică a acesteia – demers de importanţă majoră pentru studierea anumitor elemente lexicale sau a unor construcţii gramaticale cu potenţial expresiv.

BDD-A21839 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:52:58 UTC)

în lirica modernă. Desigur, nu în numărul apariţiilor lor în context stă capacitatea creatoare a poetului, ci în poziţia pe care el le-o asigură, în anumite construcţii, faţă de alte elemente. Acest fapt contribuie la configurarea textului şi la construcţia artelor poetice, dovedind, încă o dată, că studiul lexicului unui poet constituie una dintre modalităţile cele mai adecvate pentru a-i înţelege crezul artistic, orientările şi filozofia de viaţă, intensitatea cu care percepe lumea, experienţele neaşteptate de tot felul, precum şi modul lui specific de a le transpune în imagini poetice.

Dacă „orgoliul scriitorului nu este de a spori numărul cuvintelor din dicţionar, ci de a triumfa asupra înţelesurilor ferecate în ele”[24], atunci, cu certitudine, nu trebuie ignorate valenţele multiple generate de întrebuinţarea lui *nemargine* în combinaţii lexicale surprinzătoare. Pe lângă faptul că termenul este înregistrat sporadic în lucrările lexicografice (sau lipseşte, deşi, practic, e posibil să existe ca atare), analiza fragmentelor în care acesta apare relevă faptul că el se înscrie în rândul formaţiilor cu *ne-* ce exprimă, în realitate, o idee afirmativă[25], de cele mai multe ori însoţită de efecte stilistice: „Negaţia *desfiinţează* [subl. aut.], dacă e luată în înţelesul ei absolut. Dar în înţelesul ei obişnuit negaţia *respinge* [subl. aut.]; într-o privinţă poţi spune [...] că negaţia doar *restrânge* [subl. aut.]; în orice caz, fie că atacă însuşi faptul de a fi sau numai felul de a fi, negaţia *suspendă* [subl. aut.].”[26]. Iar în lirica dorziană, prin ataşarea prefixului *ne-* substantivului *nemargine*, se suprimă (în direcţie semantic pozitivă!) limitele (şi limitările), sfidându-se, astfel, normele şi graniţele impuse de dimensiunile lumii fizice, ale spaţiului şi ale timpului, dar nu ca rezultat al intenţiei de distrugere a unor precepte general valabile, ci ca propensiune înspre eternitatea lipsită de constrângerile adesea artificiale ale acestei existenţe, ca năzuinţă a contopirii cu întregul univers, guvernat de plenitudinea prezenţei lui Dumnezeu: „Limitele nu vin să despartă, ci să contureze o făptură, iar ele exprimă astfel plinătatea, făcută prin ele să ţină. [...] Când e înfrânt diavolul? Atunci când, înţelegând că totul are hotare, ştii să transformi limitaţia într-una ce *nu* [subl. aut.] limitează; când aşadar nu e vorba de limitaţia de care fugi neîncetat, ci de aceea la care poţi rămâne neîncetat. Diavolul e înfrânt când hotarul vine dinăuntru, nu din afară; când ai nelimitaţia înăuntrul şi nu în afara hotarelor.”[27].

De altfel, universul liricii lui Traian Dorz implică întrebuinţarea, pe scară largă (şi cu rol stilistic), a unor termeni ori sintagme care trimit la perspectiva trăirii întru eternitate (în acord cu viziunea creştină asupra acestei dimensiuni), la aspiraţia spre absolut şi spre nemurire; iată, în acest sens, ce scrie într-una dintre artele lui poetice: „Voi trăi în orice cântec, – orice frunză-mi va fi soră, / orice fir de iarbă – prieten, orice seară – auroră, / orice foşnet – frate dulce, casă-mi va fi orice zare, / căci prin toate trece veşnic harfa mea **nemuritoare**.” (CVeşn 93, *Nu-mi acoperiţi mormântul*). Să nu uităm că autorul a preconizat ca integrala creaţiei sale lirice să se intituleze *Cântări* **Nemuritoare**...

BIBLIOGRAFIE

Băcilă, Florina-Maria, *Notes about the Linguistic Expression of the Aspiration towards the Absolute in Traian Dorz's Poetry*, în Iulian Boldea (editor), *Globalization and Intercultural Dialogue. Multidisciplinary Perspectives*. Section: *Literature*, Târgu-Mureş, Editura Arhipelag XXI, 2014, p. 1152-1162.

[24] Ştefan Munteanu, *Creaţia lexicală în limba literaturii*, în „Orizont”, XX (1969), nr. 11, p. 80.
[25] Ni se pare oportună, în acest sens, următoarea constatare: „E ceva curios în negaţia românească: uneori *nu desfiinţează, ci înfiinţează* [subl. n. – F.-M.B.].” (Constantin Noica, *op. cit.*, p. 170).
[26] Idem, *ibidem*, p. 178-179; cf. şi idem, *ibidem*, p. 174: „*ne-* are o *in*dependenţă [subl. aut.] suverană, care-l face să tăgăduiască totul nebuneşte”.
[27] Idem, *ibidem*, p. 208-209.

BDD-A21839 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:52:58 UTC)

CADE = Candrea, I.-A., Adamescu, Gh., *Dicţionarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi*, de I.-A. Candrea. Partea a II-a: *Dicţionarul istoric şi geografic universal*, de Gh. Adamescu, Bucureşti, Editura Cartea Românească, [1926-1931].

CDER = Ciorănescu, Alexandru, *Dicţionarul etimologic al limbii române*. Ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu-Marin, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 2001.

Constantinovici, Simona, *Palimpseste argheziene. Curs de lexicologie aplicată*, Timişoara, Editura Politehnica, 2005.

Coteanu, Ion, *Creaţia lexicală în poezia noastră nouă*, în „Limbă şi literatură", II (1956), p. 89-108.

Diaconescu, Paula, *Concepte moderne în analiza limbii. Implicaţiile lor în analiza stilistică a textului literar*, în „Limbă şi literatură", 1974, vol. IV, p. 639-648.

DEX = * * *, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

DLPE = * * *, *Dicţionarul limbii poetice a lui Eminescu*, sub redacţia acad. Tudor Vianu, Bucureşti, Editura Academiei, 1968.

DLR = * * *, *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, tomul VI (*M*), Bucureşti, Editura Academiei, 1965; tomul VII, partea 1, litera *N*, Bucureşti, Editura Academiei, 1971.

DLRLC = * * *, *Dicţionarul limbii române literare contemporane*, volumul al III-lea, *M – R*, Bucureşti, Editura Academiei, 1957.

DLRM = * * *, *Dicţionarul limbii române moderne*, Bucureşti, Editura Academiei, 1958.

Dominte, Constantin, *Negaţia în limba română*, Bucureşti, Editura Fundaţiei *România de Mâine*, 2003.

FCLR II = * * *, *Formarea cuvintelor în limba română*, volumul al II-lea. *Prefixele*. Redactori responsabili: Al. Graur şi Mioara Avram, Bucureşti, Editura Academiei, 1978.

GALR I = * * *, *Gramatica limbii române. I. Cuvântul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

MDE = * * *, *Mic dicţionar enciclopedic*, ediţia a III-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986.

MDA = * * *, *Micul dicţionar academic*, volumul III, literele *I – Pr*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2003.

Mihăilă, Ecaterina, *Formaţiile negative cu prefixul* ***ne-*** *din cadrul grupului nominal în poezia română actuală*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XXXV (1984), nr. 4, p. 333-344.

Munteanu, Ştefan, *Creaţia lexicală în limba literaturii*, în „Orizont", XX (1969), nr. 11, p. 78-80.

Noica, Constantin, *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1996.

NDU = Oprea, Ioan, Pamfil, Carmen-Gabriela, Radu, Rodica, Zăstroiu, Victoria, *Noul dicţionar universal al limbii române*, ediţia a II-a, Bucureşti – Chişinău, Editura Litera Internaţional, 2007.

Şăineanu, DU = Şăineanu, Lazăr, *Dicţionar universal al limbei române*, ediţia a V-a, revăzută şi adăugită, Craiova, Editura Scrisul Românesc, [1925].

SURSE

CA = Dorz, Traian, *Cântarea Anilor*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului", 2006.

CBir = Dorz, Traian, *Cântarea Biruinţei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului", 2007.

BDD-A21839 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:52:58 UTC)

CCm = Dorz, Traian, *Cântarea Cântărilor mele*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CÎnv = Dorz, Traian, *Cântarea Învierii*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CVeşn = Dorz, Traian, *Cântarea Veşniciei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CViit = Dorz, Traian, *Cântarea Viitoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
CDr = Dorz, Traian, *Cântări de Drum*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.
CÎnd = Dorz, Traian, *Cântări Îndepărtate*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2004.
CNem = Dorz, Traian, *Cântări Nemuritoare*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
CNoi = Dorz, Traian, *Cântări Noi*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
CCnţ = Dorz, Traian, *Cântările Căinţei*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2008.
CUrm = Dorz, Traian, *Cântările din Urmă*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
Dorz, Traian, *Eterna Iubire*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.
EP = Dorz, Traian, *Eternele poeme*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2010.
MT = Dorz, Traian, *Minune şi Taină*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.
PD = Dorz, Traian, *Păşunile dulci*, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2006.
Eminescu, M., *Poezii. I*. Ediţie critică de D. Murăraşu, Bucureşti, Editura Minerva, 1982.
Trifa, Iosif, *600 istorioare religioase*, ediţia a V-a, Sibiu, Editura „Oastea Domnului”, 2007.

BDD-A21839 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:52:58 UTC)